

Dadansoddi ar gyfer Polisi

Analysis for Policy

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

YMCHWIL CYMDEITHASOL RHIF:

02/2021

DYDDIAD CYHOEDDI:

09/02/2021

Gwerthusiad o Weithrediad Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru): Gwerthuso'r Broses – Adroddiad Cryno

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.

This document is also available in English.

OGI © Crown Copyright Digital ISBN 978-1-80082-826-1

Gwerthusiad o Weithrediad Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru): Gwerthuso Proses – Adroddiad Cryno

Mark Llewellyn, Fiona Verity, Sarah Wallace a Sion Tetlow.

Llewellyn M., Verity F., Wallace S. a Tetlow S. (2021) *Gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014: Gwerthuso Proses – Adroddiad Cryno*. Caerdydd. Llywodraeth Cymru, GSR rhif adroddiad 02/2021.

Ar gael: <https://llyw.cymru/gwerthusiad-o-ddeddf-gwasanaethau-cymdeithasol-llesiant-cymru-2014-gwerthuso-prosesau>

Barn ymchwilwyr ydy'r rhai a fynegwyd yn yr adroddiad hwn nid o angenrheidrwydd farn Llywodraeth Cymru.

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â:

Rebecca Cox

Adran Gwasanaethau Cymdeithasol ac Integreiddio

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost: Rebecca.Cox@gov.wales

Tabl y Cynnwys

1.	Cyflwyniad a Chefndir.....	3
	Gwaith Allweddol – hyd yma.....	4
	Nodau ac Amcanion Gwerthuso Proses	4
2.	Methodoleg.....	6
	Cynllun	6
	Casglu data	7
3.	Canfyddiadau/negeseuon allweddol.....	8
	Egwyddorion y Ddeddf.....	8
	Gweithredu'r Ddeddf.....	11
	Swyddogaethau Awdurdodau Lleol a Gwasanaethau Cymdeithasol	12
	Perthynas gyda Phartneriaid: Gweithredol a Strategol.....	14
	Y Gweithlu	17
	Data.....	18
	Goblygiadau Ariannol ac Economaidd.....	19
4.	Casgliadau	22
	Cysyniadau'r canfyddiadau.....	22
	Asesiad wrth gymharu â'r nodau ac amcanion.....	22
	Blaenoriaethau i'w gweithredu ymhellach a champau nesaf Llywodraeth Cymru.....	26
	Myfyrdodau wrth derfynu	26
	Cyfeiriadau.....	Error! Bookmark not defined.

Rhestr Termau

Acronym/Gair allweddol	Diffiniad
ADSS Cymru	Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru
CAMHS	Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed
ICF	Cronfa Gofal Integredig
IMPACT	Gwerthusiad Annibynnol o Weithrediad Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant
CA (LAC)	Cydgysylltu Ardal
ALI 'au / LA's	Awdurdodau Lleol
P-FE	Gwerthusiad â'r Ffocws ar Egwyddorion
PSB	Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus
SERG	Grŵp Cyfeirio Arbenigol Astudiaeth
RPB	Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol
WCCIS	System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru
CGGC / WCVA	Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru
LIC	Llywodraeth Cymru
WIHSC	Sefydliad Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cymru
CLILC / WLGA	Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

1. Cyflwyniad a Chefndir

- 1.1 Comisiynodd Llywodraeth Cymru bartneriaeth rhwng academyddion blaenllaw pedair prifysgol yng Nghymru ac ymgynghorwyr arbenigol i gynnig gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (y cyfeirir ati o hyn ymlaen fel 'y Ddeddf').
- 1.2 Mae'r bartneriaeth dan arweiniad yr Athro Mark Llewellyn, Cyfarwyddwr Sefydliad Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cymru (WIHSC), Prifysgol De Cymru ynghyd â'r Athro Fiona Verity, Athro Gwaith Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol, Prifysgol Abertawe, hefyd yn cynnwys cydweithwyr o Brifysgol Bangor a Phrifysgol Caerdydd. Mae Canolfan PRIME Wales a [Grŵp Cyfeirio Arbenigol Astudiaeth](#) (SERG) hefyd yn cynorthwyo'r gwerthusiad.
- 1.3 Mae'r Ddeddf yn mynegi gweledigaeth llywodraeth i greu 'newidiadau trawsffurfiol' ym mholisi cyhoeddus gwasanaeth cymdeithasol ar draws Cymru. Mae iddi 11 o rannau ac mae wedi'i seilio ar bum egwyddor sy'n gosod allan gweledigaeth, i greu newidiadau trawsffurfiol mewn polisi cyhoeddus, rheoliadau a darparu gwasanaeth. I'w chynorthwyo mae strwythurau, prosesau a chodau ymarfer.
- 1.4 Bydd y gwerthusiad y cyfeirir ato o hyn ymlaen fel astudiaeth IMPACT (*IMPlimentation of the Social Services and Well-being ACT*), yn archwilio gweithrediad a chanlyniadau'r Ddeddf drwy ei phum egwyddor (a goblygiadau ariannol pob un). Gwerthusir hwn drwy ystyried y modd y mae'r Ddeddf wedi effeithio ar y pum 'maes':

Tabl 1.1: Pum egwyddor y Ddeddf, a phum maes yr astudiaeth

Egwyddorion	Meysydd
- Llais a Rheolaeth	- Dinasyddion
- Llesiant	- Teuluoedd a Gofalwyr
- Cydgynhyrchu	- Cymunedau
- Gweithio aml-asiantaeth	- Y Gweithlu
- Ataliad ac ymyrraeth gynnar	- Sefydliadau

Gwaith Allweddol - a ddarparwyd hyd yma

Fframwaith ar gyfer Newid (Ebrill 2019)

- 1.5 Yn amlinellu'r modd y mae'r dyletswyddau, egwyddorion a'r delfrydau, y mecanweithiau a'r arfer a geir yn y Ddeddf yn ganllawiau ar gyfer sicrhau canlyniadau penodol, yn fwyaf arbennig cyflawni llesiant pobl Cymru a chynnaladwyedd gwasanaethau. Mae'r [Fframwaith ar gyfer Newid](#) yn cynnig trosolwg o dybiaethau sylfaenol allweddol y Ddeddf; cyfarwyddiadau ac egwyddorion allweddol; y newid angenrheidiol mewn sefydliadau, diwylliant a gwasanaeth; trefniadau sefydliadau a sefydlwyd er mwyn cyflenwi dyletswyddau a gofynion eraill y Ddeddf; gweithgareddau allweddol a rolau i'w chwarae gan y gwahanol sectorau; a'r canlyniadau byrdymor, tymor canolig a'r hirdymor a ragwelir.

Adolygiad Llenyddiaeth (Awst 2020)

- 1.6 Diben yr [adolygiad Llenyddiaeth](#) ydy bod yn sail i werthusiad Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Yn y llenyddiaeth, adolygwyd chwe thema'r astudiaeth: llesiant, ataliad, ymyriad cynnar, cyd-gynhyrchu, gweithio'n aml-asiantaethol, llais a rheolaeth a goblygiadau ariannol ac economaidd. Roedd hyn yn cynorthwyo i leoli gwerthusiad y Ddeddf yn llenyddiaeth academiaidd a pholisi ehangach er mwyn adeiladau ar y sail gwybodaeth oedd eisoes yn bodoli ac ychwanegu at drafodaethau perthnasol i holl themâu'r astudiaeth.

Gwerthuso Proses (Chwefror 2020)

- 1.7 Mae'r cyfan o'r gwaith allweddol uchod a ddarparwyd wedi bod yn sail i'r cyfnod gwerthuso proses hwn ac wedi bod o help i'w lunio.

Nodau ac Amcanion Gwerthuso Proses

- 1.8 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau o gam Gwerthuso Proses yr astudiaeth. Fel rhan o werthuso proses mae gweithrediad y Ddeddf yn cael ei ystyried yn ei gyfanrwydd.

Nod

- 1.9 I deall sut mae'r ddeddfwriaeth wedi cael ei gweithredu yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol, gan ystyried yn benodol y rôl oedd gan yr ystod eang o sefydliadau a effeithiwyd gan y Ddeddf, i'w chwarae yn y broses o'i gweithredu.

Amcanion

1.10 Amcanion Gwerthuso Proses ydy :

- Ystyried pa gynllunio a wnaed gan bartneriaid allweddol i weithredu'r Ddeddf ac a oedd hyn yn ddigonol. Roedd hyn yn cynnwys cynlluniau Llywodraeth Cymru, Byrddau Iechyd Lleol, Awdurdodau Lleol, y trydydd sector, y sector annibynnol a phartneriaid allweddol eraill sy'n cael eu hystyried yn berthnasol.
- Asesu a ydy holl gydrannau'r gweithredu hyd yn hyn wedi eu cwblhau yn ôl y bwriad.
- Asesu a ydy cydrannau'r Ddeddf wedi ymdreiddio i'r ymarfer.
- Asesu dehongliad o'r Ddeddf ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol.
- Ystyried profiad y rhai sydd wedi bod yn ymwneud â gweithredu'r Ddeddf, gyda ffocws penodol ar integreiddio, cydgynhyrchu, arweinyddiaeth, rheoli, rhyngweithio, hyfforddiant a darparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg

2. Methodoleg

Cynllun

- 2.1 Dull ffocysu ar Egwyddorion (P-FE) ¹oedd y dull a ddefnyddiwyd i fynd ati i werthuso'r Ddeddf. Mae'r dull hwn o fynd ati yn arbennig o ddefnyddiol wrth werthuso ymyriadau sy'n gymhleth gyda nifer o gydrannau a gaiff eu dehongli a'u gweithredu yn wahanol mewn gwahanol amgylcheddau a lleoliadau. Gallai gweithredu ymyriad mewn cyd-destun ysgogi newid yn y cyfryw gyd-destun ([Moore et al., 2015](#)).² Mae bod yn sensitif i'r amgylcheddau deinamig lle mae ymyriad yn digwydd yn nodwedd o P-FE.
- 2.2 Mae ein gwerthusiad yn asesiad annibynnol a gwrthrychol o weithrediad y Ddeddf a'r modd y mae wedi effeithio ar lesiant pobl sydd angen gofal a chymorth a'u gofalywr ac yn gofyn tri chwestiwn allweddol – pob un wedi ei seilio ar ddull P-FE o fynd ati:

"I ba raddau ac ym mha fodd mae'r egwyddorion..."

1. Yn cael eu mynegi'n ystyrlon a'u deall?
2. Yn cael eu parchu wrth weithredu'r Ddeddf?
3. Yn arwain at y canlyniadau dymunol?

Cyfranogwyr a samplo

- 2.3 Defnyddiwyd cyfuniad o samplo pwrpasol a samplo haenedig i nodi a recriwtio cyfranogwyr. Techneg ydy samplo pwrpasol sy'n cynnwys nodi a dethol unigolion neu grwpiau o unigolion sydd â gwybodaeth drylwyr a/neu brofiad o ffenomenon diddordeb (Creswell and Plano Clark, 2011).³ Felly, er mwyn deall a threiddio ymhellach i bethau, mae'r ymchwilydd yn dethol y sampl gorau i wneud hyn (Merriam, 2009)⁴ er mwyn cyflawni nodau ac amcanion y gwerthusiad. Trefnwyd

---

¹ Patton, M. Q. (2018). *Principles-Focused Evaluation - The GUIDE*. New York: Guilford Press.

² Moore G., Audrey, S., Barker, M., Bond, L., Bonell, C., Hardeman, W., et al. (2015) 'Process evaluation of complex interventions: Medical Research Council guidance' *BMJ*, 350 :h1258

³ Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2011) *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. 2nd edn. Los Angeles: Sage Publications.

⁴ Merriam, S. (2009) *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. John Wiley & Sons: San Francisco.

samplo pwrpasol yn haenau (Patton, 2001)⁵ drwy'r gweithlu a'r sefydliadau o fewn 'ôl-troed' pedwar awdurdod lleol (gweler 2.6.2).

Casglu data

- 2.4 Roedd dwy haen bendant i ddull cymysg y broses o gasglu data:⁶ ffurflen pro forma ar-lein Cymru cyfan a chasglu data ansoddol, drwy gyfweiliadau dros y ffôn, cyfweiliadau wyneb yn wyneb a grwpiau trafod.
- 2.5 Mae'n bwysig nodi i'r data gael ei gasglu cyn pandemig COVID-19, rhwng Ionawr a Mawrth 2020.⁷
- 2.6 Yn fwy manwl, roedd elfennau creiddiol y dull o fynd ati i gasglu data yn driphlyg:
1. *Arolwg Cymru gyfan o sefydliadau/rhwydweithiau rhan-ddeiliaid allweddol ar draws Cymru*
Datblygwyd ffurflen pro-fforma o 8-10 cwestiwn ar lein, ffurflen yn seiliedig ar amcanion werthuso'r broses a'i hanfon at sefydliadau rhan-ddeiliaid allweddol. Derbyniwyd 30 o ymatebion
  2. *Astudiaeth achos haenedig ar 'olion traed' pedwar awdurdod lleol*
Gofynnwyd i bedwar awdurdod lleol yng Nghymru (Ardaloedd 1-4) gymryd rhan yng Ngwerthuso'r Broses fel cynrychiolwyr o gymunedau Cymru: un sy'n wledig yn bennaf, un drefol yn bennaf, un yn gymoedd yn bennaf ac un gan fwyaf yn Gymraeg ei hiaith. Defnyddiwyd tri 'strata' gwahanol o'r gweithlu yn yr ardaloedd hynny a chynnwys gwahanol sefydliadau o fewn y pedair ardal ôl-troed. Cymerodd cyfanswm o 140 o gyfweilai ran ar draws y pedwar lleoliad.
  3. *Cyfweiliadau gyda sefydliadau rhan-ddeiliaid allweddol*
Cynhaliwyd ymchwil ansoddol yn ogystal â'r 'cyfrifiad' er mwyn cynnig dyfnder ychwanegol i'r materion a godwyd yn y ffurflen pro fforma. Cynhaliwyd 12 o'r cyfryw gyfweiliadau. Lluniwyd rhestr o sefydliadau allweddol o aelodaeth Grŵp Cyfeirio Arbenigol yr Astudiaeth: ADSS Cymru, Gofal Cymdeithasol Cymru, Arolygiaeth Gofal Cymru, CLILC, CGGC, Cydffederasiwn y GIG, Y Comisiynydd Pobl Hŷn, Y Comisiynydd Plant, Fforwm Gofal Cymru, ymhlith eraill.

---

⁵ Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research and evaluation and methods* (3rd ed.). Beverly Hills, CA: Sage.

⁶ Yn ogystal â hyn, mae tîm yr astudiaeth yn gweithio ar ddadansoddiad o ddata a gyhoeddwyd – o Lywodraeth Cymru, Gofal Cymdeithasol Cymru, Data Cymru a ffynonellau swyddogol eraill.

⁷ O gofio bod LLC wedi ymestyn dyddiad terfynu cyffredinol ar gyfer yr astudiaeth am 12 mis hyd at Hydref 2022, bydd hyn yn galluogi i ail gyfnod gwerthuso proses yn ystod Gwanwyn 2022a fydd yn caniatáu i dîm yr astudiaeth i ddilyn y materion a godwyd yn ystod y cyfnod cyntaf hwn.

Cyfanswm y cyfweiliadau a cyfwelai

- 2.7 Cyfanswm y cyfweiliadau / grwpiau trafod a gynhaliwyd gyda phob un o olion traed yr Awdurdod Lleol, rhanddeiliaid cenedlaethol, a dinasyddion / defnyddwyr gwasanaeth oedd n = 100. Cyfanswm yr unigolion a gymerodd ran mewn cyfweiliadau / grwpiau trafod a gynhaliwyd gyda phob un o olion traed yr Awdurdod Lleol, rhanddeiliaid cenedlaethol, a dinasyddion / defnyddwyr gwasanaeth oedd n=152.

3. Canfyddiadau/negeseuon allweddol

Egwyddorion y Ddeddf

Trosolwg cyffredinol

- 3.1 Y farn a fynegwyd yn fynych oedd bod egwyddorion y Ddeddf yn ffurfio fframwaith pwysig yn seiliedig ar werthoedd ar gyfer camau weithredu: *Ddwedwn i bod yr egwyddorion yn ganolog i bopeth a wnawn (Uwch Reolwr, Awdurdod Lleol, Ardal 3)*
- 3.2 Ystyriwyd bod angen amser ar y 'daith' newid gyfredol a pharhaus er mwyn rhoi egwyddorion y Ddeddf ar waith: *Dydw i ddim yn ei ystyried o anghenraid ei fod, doedd dim byd yn mynd ymlaen o ran yr ardaloedd hyn cyn y Ddeddf ac yn sydyn y diwrnod mae'r Ddeddf yn cael ei chyflwyno mae newid anferthol yn digwydd. Mae'n broses o ddatblygiad dros amser ac rydyn ni'n dal wrth y gwaith (Uwch Reolwr, Bwrdd Iechyd. Ardal 3)*

Ataliad

- 3.3 Cafwyd rhai enghreifftiau positif o fodolau ac arferion ataliad, ond ystyrir hyn gan rai yn fylchog:
- *Gellir gohirio cael dementia... ond mewn rhai achosion ni ellir gwneud hynny, mae'n hollbwysig cael yr adnoddau cywir a sicrhau bod pobl yn ymwybodol o'r hyn y mae ganddyn nhw hawl iddo. Yn anffodus, oherwydd y galw ar wasanaethau lleol, gall hynny gael ei oedi nes eu bod mewn sefyllfaoedd o argyfwng (Ymateb yr arolwg)*
  - *O safbwynt ataliad, dw i'n tybio bod drws ffrynt ganddon ni ac yn eistedd o flaen y drws ffrynt mae cydlynwyr ein hardaloedd lleol ac rydyn ni'n mynd o nerth i nerth gyda [nhw] a'u datblygu o ran ataliad (Uwch Reolwr ALI Ardal 4)*

- 3.4 Cafwyd hanesion cymysg o'r buddsoddi mewn ataliad, gydag adroddiadau o dan-fuddsoddi yn ogystal ag ychydig o ddyrannu ataliad: *Y pryder ydy nad oes cyllideb i gefnogi rhai o'r syniadau gwych hyn ac mae hynny'n rhwystredig iawn. Edrych yn dda ar bapur yn tydi? Yr holl wasanaethau ataliol hyn, a bydden nhw'n wasanaeth gwych, y broblem ydy eu gweithredu (Gweithiwr Rheng Flaen, ALI, Ardal 4)*

Cydgynhyrchu

- 3.5 Cafwyd enghreifftiau positif o gydgynhyrchu yn natblygiad ymyriadau unigol a chymunedol ar gyfer gofal a chymorth: *Gwneud yn sicr bod yr unigolyn ynghanol pethau ac yn gallu cydgynhyrchu'r gofal y mae'n ei dderbyn. Mae hynny o bosibl yn wahanol iawn i sut bu rhai partneriaid efallai'n gweithio yn flaenrol (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 1)*
- 3.6 Nodwyd sialensiau i sicrhau mwy o gymorth yr arweinyddiaeth ar gyfer dulliau cydgynhyrchiol o weithio, parhau i newid a datblygu modelau arbenigol proffesiynol ac ymateb i gymhlethdodau cynhenid prosesau cydgynhyrchu: *Mae cyd-gynhyrchu mewn egwyddor yn wych, mae ei roi ar waith yn llawer mwy anodd, Eto, byddai pethau ganddon ni, tra byddai rhaid i awdurdod gyd-gynhyrchu popeth nawr. Wel, yn y lle cyntaf dydy hynny ddim yn bosibl ac yn yr ail le dydych chi ddim bob amser yn gallu ei wneud [...] Petai wyth o bobl gyda'i gilydd, dyna wyth safbwynt ac wyth barn ddim o reidrwydd yn cytuno, felly mae hynny'n her. Mae'n ddigon hawdd dweud bod rhaid gweithio mewn modd cyd-gynhyrchiol, ond dwi'n meddwl weithiau bod angen hefyd i ddeall gwir gymhlethdodau a sialensiau hynny. (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 4)*

Llesiant

- 3.7 Ystyrir bod llesiant yn hanfodol i ofal cymdeithasol, ond mae cryn ddadlau ynglŷn â chysyniad llesiant: *...mae rhan ohono yn cyfeirio nôl at y berthynas a'r gallu i gynnal y ddeialog honno. Fel cysyniad, dw i'n meddwl bod pobl yn ei dderbyn ond o ystyried manylion diffiniad llesiant, mae mor eang fel bron nad ydyn ni'n sicr o'i ystyr (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Cenedlaethol)*
- 3.8 Mae galluogi llesiant yn gofyn am roi holl egwyddorion y Ddeddf ar waith: *... o safbwynt iechyd cyhoeddus mae ffocws eitha sylweddol ar agenda llesiant ac yn*

sicr edrych ar gymunedau tosturiol a'r hyn a gomisiynwyd yn fwy diweddar sef ystyried unigrwydd ac ynysu, y gallu i sefydlu'r cwestiwn 'yr hyn sy'n bwysig i mi' ynghanol trafodaethau gyda staff iechyd, wedyn ystyried yn ehangach ar gysylltwyr cymunedol a chysylltwyr iechyd. (Uwch Reolwr, Bwrdd Iechyd, Ardal 3)

Llais a Rheolaeth

- 3.9 Rhoddwyd enghreifftiau o ddehongliadau positif o'r effaith yn deillio o ffocws ar 'lais a rheolaeth' a mwy o ymwybyddiaeth o sut orau i gynorthwyo cynnal llais a rheolaeth.
- 3.10 Cafwyd bod gwasanaethau eiriolaeth yn gorgyffwrdd ac yn dameidiog, ynghyd â'r angen i ddal ati i godi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd eiriolaeth: *Mae gwahaniaeth rhwng ardaloedd ac ar draws Cymru gyfan i fod yn onest â chi. Does gan rai ardaloedd ddim gwasanaeth eiriolaeth hyd yma, ac ardaloedd eraill heb hysbysebu gwasanaeth proffesiynol annibynnol fel gwasanaeth ar wahân ac maen nhw wedi ei dagio ar arian gwasanaethau eiriolaeth eraill ac maen nhw'n dweud pethau fel 'wel, rydyn ni'n cynnig Eiriolaeth Annibynnol Proffesiynol'. (Rheolwyr Gweithredol, Darparwr a Sefydliad a Gomisiynwyd, Ardal 2)*

Gweithio aml-asiantaethol

- 3.11 Gwelwyd ymrwymiad cryf i ac enghreifftiau positif o weithio'n aml-asiantaethol, fodd bynnag, mae breuder, bylchau ac anghysonderau mewn gweithio aml-asiantaethol: *Rydyn ni'n credu'n gryf bod rhan-deiliaid ar draws aml-asiantaethau yn rhannu gwir ddymuniad i sicrhau bod y Ddeddf yn cael ei gweithredu'n llwyddiannus. Fodd bynnag, mae'r capasiti o fewn sefydliadau a'r systemau sy'n bodoli yn llesteirio hyn (ymateb Arolwg Gweithlu)*
- 3.12 Gweithio'n aml-asiantaethol yn seiliedig ar ymddiriedaeth, cysylltiadau a galluedd sefydliadau i gynorthwyo'r gwaith hwn: *Rydyn ni wedi ymglymu gyda nhw [iechyd] beth bynnag a help y tîm nyrsio, maen nhw'n galw pwy bynnag yn y tîm a daw'r cyfan ynghyd. Dim ond galw arnyn nhw sydd raid, maen nhw i gyd yma, achos ein bod i gyd ar yr un llawr. Maen nhw'n ein gweld ni, rydyn ni'n eu gweld nhw, does dim byd na allwn ni wneud gyda'n gilydd (Rheolwr Gweithredol ALI, Ardal 1)*

Gweithredu'r Ddeddf

- 3.13 Mae'r Ddeddf wedi galluogi dulliau newydd o weithio (yn cynnwys newid arferion a datblygu a chyfnerthu partneriaethau): *Rydyn ni'n gweithio gyda'r Ddeddf gan ein bod yn gwybod bod ganddon ni anghenion datblygu a bod angen i ni fynd ymlaen â'r gwaith (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1).*
- Mae'r Ddeddf i'w chroesawu am iddi ddychwelyd at rai o'r egwyddorion o ran yr egwyddor gyffredinol bod gan weithwyr cymdeithasol werth o ran eu gallu i gysylltu â phobl, i drin pobl â pharch, i deimlo bod teuluoedd yn gallu cynhyrchu eu hatebion ei hunain (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 4)*
- 3.14 Roedd y gwaith rhagbaratoadol a'r cynllunio i fod yn barod i roi'r Ddeddf ar waith (e.e. ail-fodelu gwasanaeth, casglu gwybodaeth, hyfforddi gweithlu a sicrhau bod popeth yn cydymffurfio â'r Ddeddf) yn gyffredinol effeithiol: *Felly, roedd un agwedd oedd yn sicrhau bod prif ethos y Ddeddf yn cydymffurfio sef adolygu ein gwaith papur, adolygu ein polisiau ac yna adolygu ein gwir ymarfer ar ôl gweithredu'r Ddeddf er mwyn sicrhau ein bod yn cydymffurfio â'r Ddeddf (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 4)*
- 3.15 Cynigiwyd lluo o ddisgrifiadau o'r modd y mae'r Ddeddf wedi cynorthwyo newid. Er enghraifft, cyfeiriwyd at y ffaith bod y Ddeddf yn cynnig dilysiad a chyfiawnhad, fel catalydd i arwain a chyflenwi newid ac fel galluogydd: *Dw i'n credu bod angen catalydd arnon ni a dw i'n meddwl ei bod hi [y Ddeddf] wedi'n hysgogi a rhoi cyfeiriad i ni (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 4)*
- 3.16 Mae gweithredu a newid i ddull newydd o weithio yn broses barhaus gan gydnabod mai taith ydy gweithrediad: *Rydyn ni'n sylweddoli bod llawer y gallwn ni ei wneud o hyd, ac mae'n daith hir. Mae fel grisiau, ond ydy, lle rydych chi'n dal i ddringo ac mae'r dŵr yn dal i godi a chithe un cam ar y blaen iddo (Uwch Reolwr, Bwrdd Iechyd, Ardal 3)*
- 3.17 Ystyriwyd bod enwi'r Ddeddf yn broblem, yn arwain at gamddealltwriaeth am ddyletswyddau a chyfrifoldebau sefydliadau eraill, yn enwedig iechyd: *Dydy teitl y Ddeddf ddim yn helpu chwaith, mae'n deitl anghywir oherwydd ei fod yn ei lesteirio rywsut oherwydd pan ddaw achos i fynd i'r ysbyty a phethau felly, maen nhw'n*

meddwl mai dyletswydd gwasanaethau cymdeithasol ydy hi (Gweithiwr Rheng Flaen, ALI, Ardal 2)

- 3.18 Mae diffyg ymwybyddiaeth a dealltwriaeth y cyhoedd o'r Ddeddf wedi creu sialensiau i'r dull ar sail asedau o fynd ati i weithio (e.e. defnyddiwr gwasanaeth, rheoli disgwyliadau gofalwr, diffyg gwybodaeth a dealltwriaeth o'r hyn y mae'n ei olygu): *Rywbyrd, mae angen cynnal sgysiau da gyda'r cyhoedd am ystyr dinasyddiaeth, beth mae helpu ei gilydd yn ei olygu a'r hyn mae creu cymunedau hunan-gynhaliol wir yn ei olygu (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*

Swyddogaethau Awdurdodau Lleol a Gwasanaethau Cymdeithasol

Asesiadau

- 3.19 Roedd dulliau newydd o fynd ati oedd yn ymgorffori'r pwyslais ar asesu yn seiliedig ar gryfderau ac asedau o dan y Ddeddf wrth geisio deall anghenion cymwys pobl o ran llesiant yn amlwg: *...mae cynnal y sgysiau seiliedig ar gryfderau gyda nhw [dinasyddion] bron fel plannu hadau, dw i'n meddwl, a hynny'n caniatáu i'r unigolion hynny ystyried yr hyn a ddywedoch chi a beth ydy'r effaith arnyn nhw a hybu ymddiriedaeth a hyder Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 2)*
- 3.20 Nododd y cyfranogwyr y datgysylltiad rhwng rhethreg ddeddfwriaethol a realiti gweithredol, yn enwedig yn wyneb y tensiynau rhwng hyblygrwydd a dehongliad lleol a rheolaeth ganodedig: *Dylen ni fod yn gwneud penderfyniadau am bobl yn eu cartrefi eu hunain. Yn anffodus, yn rhy aml ac yn dal yn wir, gwneir penderfyniadau am ddyfodol pobl mewn ysbytai ac mewn gwirionedd, dydy hynny ddim yn beth da ac mae'n groes i'r hyn y dylai'r Ddeddf fod yn ei gyflawni. A dweud y gwir, mae'n anodd cynnal sgwrs, yn seiliedig ar werth ac asedau, mewn ward gyda chwe unigolyn arall yn eistedd o'ch cwmpas (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*
- Sgysiau am 'yr hyn sy'n bwysig'*
- 3.21 Ystyriwyd bod sgysiau ar 'yr hyn sy'n bwysig' gan gyfranogwyr yn bositif gan fwyaf, gan ystyried bod hyn yn dychwelyd at arfer da: *Mae sgwrs ar 'yr hyn sy'n bwysig' yn ystyried hierarchaeth cymorth, a thrwy hynny yn sicrhau eich bod yn dod i wybod beth ydy cryfderau unigolyn cyn symud i fod angen cymorth gwasanaethau cymdeithasol [...] Cafodd sgysiau ar 'yr hyn sy'n bwysig' effaith enfawr oherwydd bod pobl yn cael sgysiau gwahanol nawr (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 3)*

Canlyniadau

- 3.22 Y sialens i'r gweithlu ydy bod canlyniadau yn oddrychol ac yn ddadleuol a'r modd y maen nhw'n cael eu hasesu neu eu casglu heb fod yn sefydlog nac yn safonedig: *Mae'n eitha goddrychol, canlyniadau dwi'n meddwl ydy'r broblem. Felly, os bydd pobl yn teimlo eu bod yn cael eu cynorthwyo i gyflawni'r hyn y maen nhw'n dymuno ei wneud neu gyflawni neu i ail-ystyried eu sefyllfa mewn modd gwahanol, yna mesur y canlyniad fyddai y bydden nhw'n teimlo bod ganddyn nhw help i ffocysu ar yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw. Mae'n eitha goddrychol. (Rheolwr Gweithredol, Bwrdd Iechyd, Ardal 2)*

Roedd teimlad cyffredinol bod y symud tuag at ganlyniadau yn 'waith ar y gweill': *Daeth y sialens go wir wrth geisio datblygu canlyniadau personol yn rhyw fath o fesur cenedlaethol. Dwi'n credu y bu'n wir her a brwydr ac yn broblem dw i ddim yn meddwl ein bod wedi ei datrys (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Cenedlaethol)*

Comisiynu

- 3.23 Mynegwyd y teimlad bod arferion wedi datblygu i'r graddau bod comisiynu ar gyfer egwyddorion a chanlyniadau'r Ddeddf wedi'i wireddu, ond bod angen cynnydd sylweddol o hyd: *Rydyn ni'n symud tuag benderfynu mai sail i ganlyniadau ar gyfer unigolion fyddai comisiynu gwasanaethau. Mae hyn i gyd yn cymryd amser. Dw i'n meddwl bod ychydig o dystiolaeth o wahaniaethau ar gyfer unigolion ond pe tasen ni'n gallu cael tystiolaeth bod gwahaniaeth ar raddfa eang drwy'r rhanbarth i fywydau unigolion, mae'n ddyddiau cynnar o hyd i allu tystio i hyn ar y foment (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 1)*

- 3.24 Y brif broblem o ran comisiynu a nodwyd yn ystod gweithredu'r Ddeddf oedd diffyg cyd-gysylltiad rhwng awdurdodau wrth weithredu'r Ddeddf a hynny'n arwain at 22 o ddulliau nodedig a gwahanol o wneud pethau: *Mae gennym ni 22 o awdurdodau lleol yng Nghymru ac i fod yn onest maen nhw'n gallu gwneud beth a fynnon nhw o ran comisiynu. Mae'n teimlo fel tasen ni mewn rhyw fath o gystadleuaeth. Dw i byth yn gwybod beth ydy'r wobr gyntaf a sut ydych chi'n profi eich bod wedi ei hennill. Mae reswm bob amser pam mae'n wahanol 'yma' (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Cenedlaethol)*

Diogelu

- 3.25 O ran diogelu, ystyriwyd bod y Ddeddf wedi ysgogi newidiadau defnyddiol: *Dw i'n credu bod y cysyniad o oedolyn mewn perygl yn hytrach nag oedolyn agored i niwed fel roedd ganddon ni yn flaenorol yn ddefnyddiol, oherwydd ei bod yn gwneud i bobl feddwl mewn ffordd wahanol ac efallai'n fwy cydnaws â'r ymarfer. Rydwi'n meddwl o fewn gwasanaethau plant a theuluoedd, dw i'n bersonol yn meddwl i hynny fod yn ddefnyddiol iawn (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 1)*
- 3.26 Nododd ymatebwyr fod Gweithdrefnau Diogelu newydd Cymru yn darparu, hyd yn hyn, sialensiau positif i ddulliau sefydledig o weithio a'r eglurder a'r parhad angenrheidiol: *Nhw ydy'r lifer oherwydd dwi'n credu bod sefydliadau sydd hyd yn oed wedi darllen Rhan 7 o'r Ddeddf yn dal i lynu at Weithdrefnau Plant Cymru Gyfan 2008 a Gweithdrefn Cymru Gyfan 2013. Nawr eu bod nhw'n weithredol, bydd rhai o'r materion hyn yn dod yn fwy amlwg mewn ymarfer, felly byddwn, o bosibl mewn sefyllfa wahanol dros y blynyddoedd nesaf (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 1)*

Perthynas gyda Phartneriaid: Gweithredol a Strategol

Perthynas Weithredol gyda phartneriaid

- 3.27 Mae pwysigrwydd arweinyddiaeth i gychwyn a chynnal newid yn glir: *[Yr hyn] a fu o gymorth oedd ymrwymiad uwch swyddogion y bwrdd iechyd a'r awdurdodau lleol. [...]. Bydd ein cyfarwyddwr yn cwrdd â phrif weithredwr y bwrdd iechyd os nad yn wythnosol, yn sicr sawl gwaith y mis (Rheolwr Gweithredol, Rhanbarthol, Ardal 3)*
- 3.28 Mae gwerth mawr yn cael ei roi ar berthynas waith positif a chyfatebol gyda phartneriaid: *Mae ein perthynas â'r Cyngor yn mynd yn ôl yn bell iawn [...] Rydyn ni'n cyfnewid syniadau am adroddiadau ar fonitro a chyflwyno tystiolaeth am bethau fel canlyniadau a'r ystadegau sy'n eu helpu i dystio eu bod yn cyflawni'r Ddeddf hefyd. Mae'r berthynas honno yn sicr wedi bod yn hanfodol (Rheolwr Gweithredol, Sefydliad sy'n Darparu, Ardal 2)*
- 3.29 Mae'r Ddeddf yn yrrwr ac yn ysgogiad ar gyfer datblygu partneriaethau â maes iechyd: *Rydyn ni'n gweithio mewn partneriaeth gyda'n cydweithwyr ym maes*

iechyd, mae'r timau hynny gyda'i gilydd, mae'r berthynas wedi datblygu gydag amser (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 2)

- 3.30 Mae'r Ddeddf, i raddau, wedi galluogi i ofal cymdeithasol a iechyd gael eu hintegreiddio er mwyn datblygu dulliau cydweithrediadol rhanbarthol o fynd ati, ymrwymiad a chyfraniad arweinwyr, manau gweithio integredig, cyd-barch a chydymddiriedaeth, a negeseuon cyson i'r ddau sefydliad: *Roedd dull cadarn rhanbarthol o fynd ati, roedd yn ddull pur gydweithredol o fynd ati. Roedd adrannau dysgu a threfnu ar gyfer gofal cymdeithasol ar gyfer pob un o'r tri awdurdod lleol ac roedd yr adran ddysgu a datblygu ar gyfer iechyd yn gweithio ar weithredu pecynnau hyfforddi (Rheolwr Gweithredol, Bwrdd Iechyd, Ardal 2)*
- 3.31 Mae angen amser ac adnoddau i sefydlu a datblygu partneriaethau: *Sefydlon ni ofal cymunedol tua chwe neu saith mlynedd yn ôl ac rydyn ni wedi gweithio llawer gyda'r gymuned i ddatblygu adnoddau, yn edrych ar ba adnoddau sydd eisoes yn y gymuned i gyfeirio pobl atyn nhw, edrych ar ba adnoddau sydd angen cymorth ac angen eu datblygu. [...]. Yr enw rydyn ni'n roi arno ydy 'frog spawn', felly mae ganddon ni fap 'griff broga' o bopeth o safbwynt ataliol ac yna rydyn ni'n gweithio'n agos ochr yn ochr â'n nyrsys, ein timau ayb. (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 3)*
- 3.32 Mae'r sector gwirfoddol yn bartner rhagorol ar y cyfan, ond mae pryderon am gapasiti, cyllid a chynaliadwyedd yn dal i fodoli: *Mae'r ymyriad cynnar angen llawer mwy o fewnbwn gan y trydydd sector neu'r gymuned ond dw i'n meddwl y bydd pryderon am gynaliadwyedd, am gymunedau i allu gwneud hynny (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 4)*
- 3.33 Mae angen i 'hinsoddau' sy'n anghyson â'i gilydd y gwahanol sefydliadau – yn enwedig gofal cymdeithasol a iechyd– gysoni ymhellach â'i gilydd: *mae ein perthynas yn [ALI] gyda'n cydweithwyr ym maes iechyd yn gryf ond ymhell o fod yn ddelfrydol oherwydd bod hinsawdd y ddau sefydliad mor wahanol (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*

Perthynas strategol gyda phartneriaid

- 3.34 Mae byrddau a strwythurau wedi bod yn agwedd allweddol sy'n galluogi ffurfioli a chryfhau partneriaethau rhwng gofal cymdeithasol, iechyd ac asiantaethau eraill: *Rwy'n credu, oherwydd bod strwythurau penodol ar waith, bod yna gyfleoedd i yrru rhai negeseuon ymlaen, i gael sgysiau a all fod yn rhai defnyddiol [...]. Dydy strwythurau ddim yn newid pethau, pobl a pherthynas sy'n gwneud hynny, ond mae'n ymwneud â phersonoliaethau a dod at eich gilydd a datblygu perthynas (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 3)*
- 3.35 Roedd Byrddau Diogelu Rhanbarthol yn cael eu hystyried yn arbennig fel datblygiadau cadarnhaol i alluogi gweithio rhanbarthol: *Rwy'n credu bod Bwrdd Diogelu wedi bod ddatblygiad da. O ran atebolrwydd i'r bwrdd hwnnw, rwy'n credu bod pob awdurdod lleol wedi gwneud gwaith rhagorol, oherwydd yr hyn y mae wedi'i ddatblygu ydy llawer o bolisi wrth weithio ar y cyd, ledled y rhanbarth. [...]. Mae hefyd yn rhoi ffocws clir iawn inni ar gyfer yr adolygiadau ymarfer oedolion a phlant (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*
- 3.36 Mae angen gwaith i barhau i ddatblygu strwythur RPBs, ac i wella'r berthynas rhwng yr RPB a'r BGC: *Rwy'n credu bod mwy o waith i'w wneud o ran y berthynas rhwng yr RPB a'r PSB. I mi, yn y PSB a'r hyn rydwi'n tybio ydy fy rôl ynddo, rydw i'n aml heb fod yn rhy siŵr beth ddylai fynd i'r PSB. Maen nhw'n teimlo ychydig yn fwy pell a gyda llai o gysylltiad, tra mod i'n ymwneud yn fawr gydag agenda'r RPB (Uwch Reolwr, BI/HB, Ardal 3)*
- 3.37 Mae maint y rhanbarth yn cyflwyno heriau i drafodaethau manwl am integreiddio iechyd a gofal cymdeithasol: *O ran cynrychiolaeth yn y 'RPBs' rwy'n deall rhesymeg hyn i gyd yn llwyr ond ar ddiwedd y dydd mewn rhanbarth mawr fel [rhanbarth] wyddoch chi, mae gennych chi fwy na charfan a rhai wrth gefn o fewn yr ystafell, onid oes. Mae rhywun yn pendroni ble ry'ch chi'n mynd i stopio (Rheolwr Gweithredol, Rhanbarthol, Ardal 3)*
- 3.38 Mae cymhwyso dull rhanbarthol 'un maint i bopeth' yn broblemus wrth ymateb i faterion isranbarthol ac ardal: *Byddwn i'n awgrymu bod angen patrymau gwahanol ar gyfer gwahanol broblemau. Efallai bod gennych chi weledigaeth neu flaenoriaethau rhanbarthol yna gallwch weithio efallai'n isranbarthol neu hyd yn oed ar sail ardal cyn belled â'i fod yn mynd i'r afael â'r bwlch sy'n real ac yn gallu mynd i'r afael â hynny. [...] Dydy 'un maint i bopeth' ddim yn gweithio mewn unrhyw faes,*

addysg, bwrdd iechyd, gwasanaethau cymdeithasol. Dydy 'un maint i bopeth' ddim yn gweithio. (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)

Y Gweithlu

- 3.39 Mae rheoli a datblygu gweithwyr cymdeithasol yn broses barhaus: *Mae rhai staff yn ei ddeall ar unwaith ond dydy'r mwyafrif o staff ddim yn ei ddeall ar unwaith ac mae rhai staff na fyddan nhw byth yn ei ddeall, felly mae hynny'n waith go fawr (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 4)*
- 3.40 Mae darparu cefnogaeth gan arweinwyr, rheolwyr gwasanaeth a thîm yn hanfodol wrth roi'r Ddeddf ar waith ymhellach: *Rwy'n credu bod arweinyddiaeth yn bwysig iawn ac rwy'n credu bod hynny'n bwysig iawn ar lefel wleidyddol hefyd. Felly mae [LA] wedi cael [enw] i'w hyrwyddo'n wirioneddol, yn gryf iawn ac mae hynny wedi gwneud gwahaniaeth enfawr (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Cenedlaethol)*
- 3.41 Mae'r newid i ffordd o weithio sy'n seiliedig ar asedau wedi cael effaith gadarnhaol ar y gweithlu. Ymhlith y buddion roedd cyfle i weithio'n wahanol, boddhad swydd a chymhelliant, a gwerth gweithio gydag unigolion i sicrhau canlyniadau: *Nawr mae'n bendant yn fwy ystyrlon ac rwy'n gweithio ar achosion nawr ac rwy'n teimlo'n eithaf balch o'r hyn rydw i wedi'i gyflawni ac wedi helpu'r teulu yna i'w gyflawni yn hytrach na bod y 'gweithiwr cymdeithasol mawr drwg' (Gweithiwr Rheng Flaen, ALI, Ardal 4)*
- 3.42 Mae'r llwyth achosion cynyddol, y capasiti gostyngol a'r pwysau galw yn ffactorau sy'n cyfyngu ar y gyfradd ar y 'siwrnai' barhaus o weithredu, gan effeithio ar y gallu a'r graddau y gall y gweithlu gychwyn a chynnal newid, yn benodol mewn perthynas â'r canlynol:
- Y galw cynyddol a chymhlethdod: *Mae'n rhaid i ni neilltuo pob ceiniog sydd gennym ni a, mwy i'r pwynt, ei bod yn cwestiynu cynaliadwyedd ein sefydliad i ddelio â'r galw dybryd, gormodol, a niferoedd y galw o fewn y system. Dydy hyn ddim oherwydd nad oes gennym ni drefn ataliol cryf iawn, dydy hyn ddim oherwydd nad ydyn ni mewn trefn cydgynhyrchu, dydy hyn ddim oherwydd nad ydyn ni'n cadw llygaid ar yr unigolion a theuluoedd y credwn ni allai fod yn cerdded tuag aton ni oni bai ein bod yn gwneud rhywbeth am y sefyllfa. Mae'r holl bethau hynny yn eu lle, fe allen nhw fod yn well, rwy'n siŵr, ond maen nhw yn eu lle ac mae'r cyfanswm yn dal*

i rolío a rholío a rholío ac y mae hynny, rwy'n ei weld o flaen fy llygaid, yn gwano rhai o'r bobl orau un (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 3)

- *Gwaethygir gallu'r gweithlu gan faterion recriwtio a chadw: Rydyn ni wedi gweld nifer o bobl yn gadael. Nid am nad ydyn nhw eisiau gweithio yn [ALI], ond am y rheswm fod awdurdod lleol arall gerllaw yn talu mwy, yn sylweddol fwy neu am amrywiaeth o resymau personol neu iechyd [...] mae'r gronfa o staff cymwys lle mae'r awdurdodau i gyd yn recriwtio ohoni yn llai ac mae llawer o weithwyr cymdeithasol yn dewis gweithio mewn maes lle mae llai o straen, sef gwasanaethau oedolion yn hytrach na phlant ac yn sicr maes diogelu plant. Mae gennym nifer o bobl i ffwrdd â phryder a strês sy'n gysylltiedig â gwaith, oherwydd y llwyth achosion maen nhw'n eu trafod ac oherwydd y pwysau maen nhw'n ei deimlo (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 2)*

Data

- 3.43 *Mae casglu'r canlyniadau ansoddol 'meddalach' yn cael ei ystyried yn newid i'w groesawu o fod yn casglu a mesur data meintiol yn unig: O'r holl fyrddau yr ydw i'n eistedd arnyn nhw, yma mae'r cyfeiriad yn glir iawn, iawn ein bod am i'r data ansoddol hwnnw ddod yn ôl. Rydyn ni am barhau i adolygu a gwerthuso a'r cwestiwn a ofynnir bob amser, 'Beth ydy'r effaith a beth ydy'r dystiolaeth o'r effaith hwnnw?' Felly, oddi wrth beth ydyn ni'n ceisio symud, o ran y dangosyddion perfformiad (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 2)*
- 3.44 *Mae'r Ddeddf wedi helpu i flaenoriaethu'r ffocws ar ganlyniadau unigol: Mae hi [y Ddeddf] wedi ein galluogi i wthio am y data perfformiad o amgylch canlyniadau personol ac ati. Dydyn ni ddim, yn sicr, wedi ei meistrolï hi ac mae lle i wella bob amser, ond byddai llawer o'r adroddiadau a gyflwynwyd gennyn ni, tua pum neu ddeng mlynedd yn ôl, efallai wedi cael eu gyrru gan ddata (Rheolwr Gweithredol, Rhanbarthol, Ardal 3)*
- 3.45 *Mae yna fanteision, a rhwystredigaethau, wedi eu nodi, sy'n gysylltiedig ag ymarferoldeb WCCIS: Gallwch chi symud rhai pethau o gwmpas, ond bob tro y bydd ffurflen yn cael ei newid, hyd yn oed gosod atalnod llawn yma ac acw, mae'r ffurflen honno'n dod i ben oherwydd na allwn ei chlonio (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 1)*

Dw i'n meddwl gallwn ffocysu a mesur ein hunain yn wahanol yn y flwyddyn sydd i ddod neu bosibl yn y ddwy flynedd nesaf oherwydd bod angen i'n hadnoddau newid, newid ein hadnodd asesu rheng flaen, ond hefyd gyda chyflwyno WCCIS, bydd ein mesur yn newid. Felly, byddwn yn cydymffurfio â themâu'r Ddeddf ac yn mesur ein hunain yn eu herbyn a dw i'n eitha optimistaidd y bydd hyn yn digwydd. Felly, dw i'n eitha hyderus a chyffrous am y dyfodol (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 4)

3.46 Ymhlith yr heriau i gasglu a thystio data mae'r canlynol:

- Ansicrwydd ynghylch y ffordd orau i wneud rhywbeth, sut orau i'w riportio, pwyslais parhaus ar ddata meintiol, ac amser/capaciti i'w wneud yn ystyrion: *Mae angen i ni sicrhau ein bod yn casglu gwybodaeth mewn ffordd sy'n adlewyrchu ethos y Ddeddf. [...]. Mae'n hawdd casglu gwybodaeth am stwff meintiol ond yn ansoddol mae'r pethau'n fwy anodd ac mae angen i ni wneud rhywfaint o waith ar hynny (Uwch Reolwr, Rhanbarthol, Ardal 4)*
- Anhawster priodoli canlyniadau cadarnhaol i fath penodol o gymorth neu ymyrraeth: *Mae'n anodd iawn, iawn, oherwydd mae'r hyn rydych chi'n gobeithio cael tystiolaeth ohono yn rhywbeth sy'n wrth-ffeithiol. Yr unig ffordd y gallwch chi wneud hynny ydy trwy ragweld beth fyddai wedi digwydd i unigolyn, yn draddodiadol, a beth sydd wedi digwydd. Ond mae cymaint o ffactorau sy'n dod o fewn hynny, oherwydd allwch chi ddim ei briodoli i un peth penodol (Rheolwr Gweithrediadau, ALI, Ardal 3)*
- Dysgu defnyddio WCCIS yn effeithiol, yn enwedig o ran echdynnu, dadansoddi a riportio ar ddata: *Mae'r wybodaeth sydd yn y system yn llawer mwy dibynadwy, ond mae'r cyfan yn ymwneud â ni'n ceisio gweithio allan yr hyn sydd ei angen arnom o'r system a pha ddata sydd ei angen arnom a sut i'w gael allan (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*

Goblygiadau Ariannol ac Economaidd

3.47 Nododd cyfranogwyr fod y cyfnod gweithredu ar gyfer y Ddeddf wedi digwydd ar adeg anodd i wasanaethau cyhoeddus, yng nghanol cyfnod o gyni: *Mae cyni wedi golygu ein bod yn gyson yn chwilio am arbedion sylweddol iawn. Rwy'n credu pan*

ddechreuais i, roedd ein targed cyffredinol ar gyfer y tair blynedd yn rhywbeth fel 13 miliwn ac roedd yn her anhygoel ceisio cyflawni hynny pan mai'r cyfan oeddech chi'n ei weld oedd galw mawr a diffyg adnoddau (Rheolwr Gweithredol, ALI, Ardal 4)

3.48 Nodwyd effeithiau negyddol cyni a phwysau ariannol a'u cysylltu â'r canlynol:

- Gorwario o fewn y gwasanaethau cymdeithasol a gostyngiad yn y ddarpariaeth statudol o wasanaethau: *Eleni, er gwaethaf arbed arian gyda'n gilydd, rydyn ni wedi bod dan bwysau gwirioneddol o ran y gyllideb ac rydw i wedi gorwario'n sylweddol. Maen nhw wedi edrych i mewn i'r gorwariant hwnnw, pam ei fod wedi digwydd, achosion cost uchel ac ati (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*
- Rheoli galw a gostwng disgwyliadau wrth geisio rheoli gofynion cystadleuol o fewn llywodraeth leol: *Rydyn ni bob amser wedi dweud yn ystod cyni, neu beth bynnag wnewch chi ei alw, ein bod yn blaenoriaethu addysg a gofal cymdeithasol, ac mae hynny wedi golygu bod yr ergydion cyfatebol ar ein cyllid wedi bod yn llai nag mewn meysydd eraill o'r awdurdod (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 4)*
- Canlyniadau trefniadau cyllido, a chwestiynau am effeithiolrwydd cyffredinol trefniadau cyllido tymor byr o'r fath: *Rydym yn rhagweld gorwariant enfawr a'r gwariant hwnnw mewn nifer o feysydd allweddol ac un o'r rheini ydy mewn gwaith cymdeithasol ac rydyn ni'n cael yr un broblem yn [ALI] ag sydd gennym ym mhobman arall. Mae yna drafferthion recriwtio a chadw staff. Dydyn ni ddim yn gwneud yn rhy ofnadwy o wael, ond mae'n gost fawr i ni oherwydd bod yr asiant yn codi crocbris am staff asiantaeth (Rheolwr Gweithrediadau, ALI, Ardal 3)*

3.49 Nodir y gwahaniaeth rhwng y rhethreg a realiti cyllidebau cyfun a chwestiynau am eu rôl: *Ar hyn o bryd, rydyn ni'n anfon arian at un awdurdod, fe wnaethon ni ei anfon nos Fawrth ac erbyn prynhawn Mercher maen nhw wedi'i anfon yn ôl aton ni, ac mae honno'n gyllideb gyfun? Nac ydy. Oni bai eu bod yn newid y comisiynu a sut mae'r awdurdodau ac iechyd yn dod ynghyd ledled y rhanbarth a'u bod yn comisiynu ar y cyd a bod yna gorff sy'n rhedeg y cyllid ac yn prynu'n briodol mewn*

gwirionedd, fydd hyn ddim yn gwneud unrhyw wahaniaeth o gwbl (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)

- 3.50 Nodwyd sawl anhawster sy'n gysylltiedig â chyllido tymor byr, yn bennaf y diffyg sefydlogrwydd a chynaliadwyedd mewn trefniadau o'r fath, megis costau cyfle wrth wasanaethu grantiau, a'r amser a gollir wrth reoli contractau staff: *Dydy e ddim yn rhoi sefydlogrwydd, mae yna lawer o bryder o ran staffio, rydych chi'n cael pobl sy'n staff da a fydd yn gadael oherwydd na allwch chi warantu ble maen nhw'n mynd i fod am y flwyddyn nesaf. [...]. Byddai'n well gen i gael mwy o sicrwydd o ran y busnes craidd a phe bydden ni'n gwneud hynny, byddai yna ddigon o arian o fewn y gyllideb graidd honno i fod yn hyblyg a bod yn arloesol (Rheolwyr Gweithredol, ALI, Ardal 2)*
- 3.51 Canfuwyd bod y Gronfa Gofal Integredig (ICF) wedi helpu i hwyluso gwaith yn unol ag egwyddorion y Ddeddf, ond gallai fod wedi cael mwy o effaith pe byddai wedi'i chynllunio'n well: *Pe byddech chi'n gwybod, bum mlynedd yn ôl, eich bod chi'n cael pum mlynedd o arian ICF, fe allech chi weithio allan beth oedd maint y gronfa, cynllunio sut i weithredu cynlluniau dros y cyfnod hwnnw o bum mlynedd, ac efallai y deuai prosiectau mwy, ac efallai byddai gwell prosiectau'n dod (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 1)*
- 3.52 Roedd arbedion hefyd yn cael eu cysylltu â'r effaith gadarnhaol o weithio ochr yn ochr â'r Ddeddf, gyda phwyslais ar bartneriaethau a rhannu'r baich ar draws gwahanol sefydliadau: *Y cyfathrebu, yr ymgynghori, edrych a sicrhau eu bod yn gynaliadwy yn y tymor hwy ond doedd hyn, serch hynny, ddim yn hollol addas ar gyfer strategaeth ariannol y rhanbarth. Rwy'n tybio bod hyn oherwydd enw da ac oherwydd profiad ac oherwydd y berthynas, rwyf wedi gallu dirnad hynny [...]. Rwy'n wirioneddol falch o ble mae [yr ALI] yn hynny a'r hyn rydyn ni wedi gallu ei gyflawni a'r hyn rydyn ni wedi gallu ei ddarparu (Uwch Reolwr, ALI, Ardal 2)*

4. Casgliadau

Cysyniadau'r canfyddiadau

- 4.1 Mae cryn gymhlethdod (a rhywfaint o wrthddweud i raddau) yn y canfyddiadau a gyflwynir yn yr adroddiad. Mae yna gyfoeth o wybodaeth yn y tudalennau blaenorol, wedi'i seilio fel y mae ar seiliau sylweddol o dystiolaeth. Mae'r sylwadau'n darparu llawer iawn o safbwyntiau ar draws y cyfan o'r sefydliadau gwasanaeth cymdeithasol a'r rhai partner.
- 4.2 Mae Ffigur 1 (dros y tudalen) yn ymgais i resymoli'r cymhlethdod a welwyd gennym. Mae'n gosod cysyniadau'r adborth a dderbynnir mewn dau brif faes: y modd trawsnewid, a'r modd parhad.
- 4.3 Mae newid yn digwydd mewn dau barth. Y parth cyntaf o fewn y ffurf y gweithgareddau ac arferion sy'n parhau, lle roedd pethau, i raddau helaeth neu i raddau llai, eisoes wedi cael eu sefydlu cyn i'r Ddeddf gael ei rhoi ar waith. Mae'r ail barth yn ymwneud â'r ffurfiau ymarfer sydd, er mwyn cydymffurfio â dyletswyddau a gofynion y Ddeddf angen elfen o drawsnewid. Mae pedair cam o fewn y broses hon:
- Mae 'Parhad | (Cyn)Aliniedig' yn adleisio safbwynt y rhai sy'n arddel eu bod eisoes yn gwneud yr hyn a amlinellwyd yn y Ddeddf cyn ei rhoi ar waith.
  - Mae 'Parhad | Cydsynio' yn disgrifio (o'u hanfodd) symud at ffurf newydd o ymarfer o dan y Ddeddf
  - Mae 'Parhad | Amsugol' yn adlewyrchu parhad gydag ymarfer sy'n dal i fodoli ar yr un pryd â'r rhai sy'n awyddus i fabwysiadu ffurfiau newydd o ymarfer
  - Mae 'Trawsnewid' yn rhagdybio'r newid mwyaf sylweddol, yn adlewyrchu agweddau newydd ar ymarfer / isadeiledd o dan y Ddeddf.

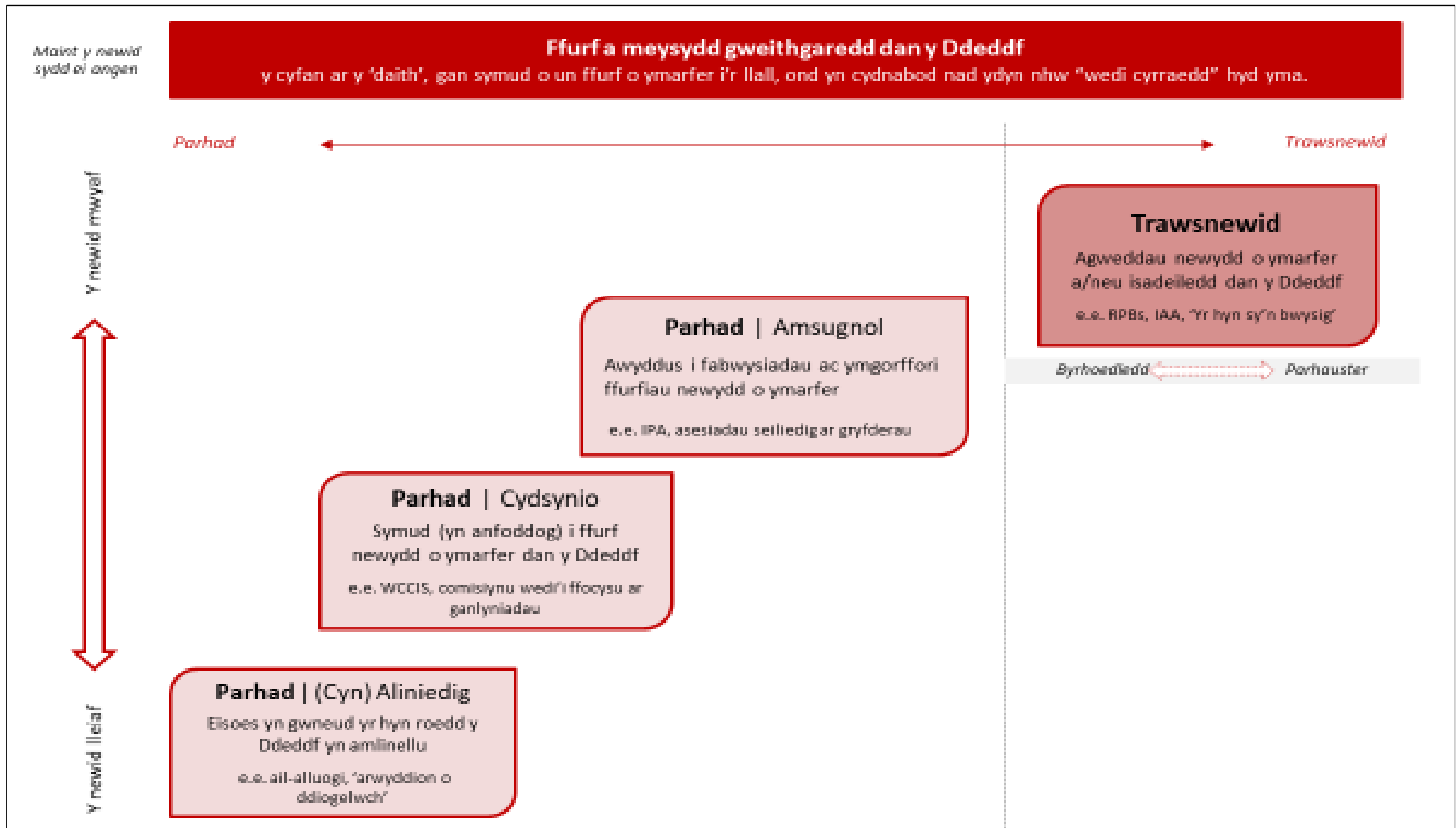
Asesiad wrth gymharu â'r nodau ac amcanion

Sut mae'r ddeddfwriaeth wedi'i gweithredu ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol?

- 4.4 I raddau helaeth, gweithredwyd y ddeddfwriaeth yn effeithiol ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol. Mae tystiolaeth o Rannau ac Adrannau'r Ddeddf, a'r Rheoliadau a'r Codau Ymarfer cysylltiedig, yn yr holl ddata yn yr adroddiad hwn. Dydy hynny ddim yn golygu bod yr holl Ddeddf wedi'i gweithredu mor llawn, mor gyflym, neu mor deg ag y gellid bod wedi'i rhagweld, ond heb 'linell amser' ar gyfer y broses o'i gweithredu, mae'n anodd asesu a ydy'r darlun sy'n dod i'r amlwg o'r adroddiad hwn ydy'r un y dylem fod wedi disgwyl ei weld ar ôl ymron i bum mlynedd o fywyd y Ddeddf.

Ffigwr 1: Parhad a Thrawsnewid ffurfiau ymarfer mewn ymateb i weithredu'r Ddeddf

Beth fu'r rôl gafodd amrediad eang o sefydliadau y mae'r Ddeddf wedi effeithio arny'n nhw yn y gweithredu hwn?

- 4.5 Mae gweithredu'r Ddeddf wedi bod yn brofiad cydweithredol, ond efallai ddim yn brofiad mor gynhyrchiol ag y gellid bod wedi'i ragweld na'i ddymuno. Mae sefydliadau statudol wedi datblygu perthynas dda trwy gydol y broses weithredu, er bod lle i wella a dyfnhau rhai o'r perthnasau hyn. Mae cefnogaeth gyffredinol ymhlith yr holl sefydliadau rhanddeiliaid i egwyddorion y Ddeddf, ond mae angen tanlinellu'r gefnogaeth honno fel y gellir gwireddu'r agweddau mwy cyd-gynhyrchiol o gydweithio yn llawn.

Pa gynllunio a wnaed gan bartneriaid allweddol ar gyfer gweithredu'r Ddeddf ac a oedd hyn yn ddigonol (gan gynnwys cynllunio gan Lywodraeth Cymru, Byrddau Iechyd Lleol, Awdurdodau Lleol, y trydydd sector, y sector annibynnol a phartneriaid allweddol eraill yr ystyrir eu bod yn berthnasol)?

- 4.6 Wrth adlewyrchu ar y sylfaen o dystiolaeth a gasglwyd fel rhan o'r gwerthuso proses, mae'n amlwg bod y sefydliadau allweddol sy'n ymwneud â'r broses weithredu wedi gwneud cryn dipyn o waith. Yn bennaf, roedd hyn yn canolbwyntio ar hyfforddiant cychwynnol, ar lefel genedlaethol a lleol. Mae llawer o'r hyfforddiant hwn wedi'i ailadrodd ers y dyddiad gweithredu. Roedd yn ymddangos mai'r awdurdodau lleol oedd wedi paratoi orau ar gyfer gweithredu'r Ddeddf, ac efallai mai'r grŵp a baratowyd leiaf oedd y defnyddwyr gwasanaeth a'r gofawyr. Bu cryn ddadlau ynghylch y gwthio a fu y tu ôl i'r Ddeddf, o unigolion yn cymryd mwy o gyfrifoldeb amdany'n nhw eu hunain ac yn cydnabod y cryfderau a'r asedau sydd ganddyn nhw, gyda diffyg negeseuon a chodi ymwybyddiaeth. Bellach mae pryderon y gallai hyn arwain at danseilio dyheadau cyffredinol y ddeddfwriaeth.

A ydy'r holl gydrannau gweithredu hyd yma wedi'u cwblhau yn ôl y bwriad?

- 4.7 Nododd cyfranogwyr yn gyson mai proses nid digwyddiad oedd gweithredu'r Ddeddf, a'u bod 'ar y daith' tuag at ei gweithredu. Yn ôl diffiniad, mae'r trosiad hwn yn galw am ofyn dau gwestiwn arall - os ydy sefydliadau a'r gweithlu ar y daith, i ble maen nhw'n anelu, ac erbyn pryd y byddan nhw'n cyrraedd? Roedd ymatebwyr yn onest ynglŷn â'r ffaith efallai na fydd hi byth yn bosibl 'cwblhau' y dasg o weithredu

pob cymal o'r ddeddfwriaeth, i raddau helaeth oherwydd nad oes unrhyw beth yn sefydlog mewn polisi ac arfer, ac mae'r Ddeddf yn ail-lunio ei hunan yn gyson. Mae dyfodiad Deddf Coronafeirws a'i goblygiadau (potensial) i'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant yn enghraifft dda o hyn.

Ydy cydrannau'r Ddeddf wedi treiddio i'r ymarfer?

- 4.8 O'r sylfaen dystiolaeth a gyflwynwyd, mae'n amlwg bod cydrannau'r Ddeddf wedi treiddio i'r ymarfer - o ran swyddogaethau gweithredol adrannau gwasanaethau cymdeithasol a'u partneriaid (o ran, ymhlith eraill, gwasanaethau Cyngor Gwybodaeth a Chymorth, asesiadau wedi'u seilio ar gryfderau, sgysiau 'yr hyn sy'n bwysig', ac ati), ond hefyd o ran sut mae egwyddorion y Ddeddf yn llywio'r arfer hwnnw. Fodd bynnag, cydnabyddir bod hwn yn 'dasg ar waith' ac, er enghraifft, bod gwasanaethau sy'n cael eu cydgynhyrchu'n wirioneddol, gyda llais a rheolaeth defnyddwyr gwasanaeth a gofalwr yn ganolog iddyn nhw, eto i'w gwireddu'n llawn.

Beth fu'r dehongliad o'r Ddeddf ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol?

- 4.9 Cafodd dull y Ddeddf o fynd ati a'r egwyddorion y tu ôl iddi gymeradwyaeth gyffredinol gan ymatebwyr. Ar y cyfan, roedd y Ddeddf yn cael ei hystyried yn ddarn o ddeddfwriaeth alluogi, yn fframwaith ar gyfer newid, sydd wedi catalyddu ac ysgogi dull sy'n canolbwyntio mwy ar yr unigolyn tuag at waith y gwasanaethau cymdeithasol, ac integreiddio agosach rhwng iechyd a gofal cymdeithasol, ochr yn ochr â phartneriaid allweddol, yn y sectorau gwirfoddol ac annibynnol. Yn ei ffurf haniaethol, mae'r 'Ddeddf' yn cael ei dyfynnu fel esiampl – daw'r her wrth iddi gael ei chyflawni a'i gweithredu gyda'i hagenda uchelgeisiol.

Beth fu profiad y rhai sy'n ymwneud â gweithredu, gan ganolbwyntio'n benodol ar integreiddio, cydgynhyrchu, arwain, rheoli, rhyngweithio, hyfforddi a darparu gwasanaethau yn Gymraeg?

- 4.10 Cafwyd profiadau cymysg mewn perthynas â'r gwahanol ffactorau a restrir uchod. Ar ôl pwysu a mesur, mae'r gweithredu wedi bod yn brofiad cadarnhaol i'r rhan fwyaf o'r bobl, y rhan fwyaf o'r amser, ond mae rhai heriau wedi codi ac fe fanylir arnyn nhw yn y tudalennau uchod.

Blaenoriaethau ar gyfer gweithredu pellach a chamau nesaf Llywodraeth Cymru

- 4.11 Ymhlith y blaenoriaethau ar gyfer gweithredu'r Ddeddf mae parhad a datblygu integreiddio a phartneriaethau, monitro a dangos canlyniadau, a'r isadeiledd i hwyluso gweithio integredig.
- 4.12 I wireddu potensial llawn y Ddeddf, amlygwyd pwysigrwydd. Ystyriwyd hefyd bod monitro a dal data i dystio i ganlyniadau ac effaith yn flaenoriaeth.
- 4.13 Ymhlith y negeseuon am yr hyn y dylai Llywodraeth Cymru ei wneud nesaf roedd symud o ddull byr-dymor o fynd ati i ddull hir-dymor er mwyn datblygu/cynnal modelau a chyfnerthedd cymunedau a cynaliadwyedd tymor hirach yn cynnwys ariannu, cysondeb yr ymarfer a phryniant a thrawsnewidiad system gyfan.
- 4.14 Gwnaed cymariaethau rhwng iechyd a gofal chymdeithasol gyda galwad am gyllid cyffelyb ar gyfer y ddau. Amlygwyd cynaliadwyedd yng nghyd-destun cyllido ond hefyd diffyg cysondeb yn ymarferol ar draws Cymru.
- 4.15 Roedd pwyslais ar Lywodraeth Cymru yn helpu i sicrhau bod y Ddeddf yn cael ei hymgorffori ac i sicrhau bod pobl yn cydnabod bod ei dyletswyddau yn berthnasol i bob sefydliad sy'n cynnig gofal a chymorth.
- 4.16 Ystyriwyd mai un elfen yn unig oedd cyllid i alluogi cynaliadwyedd hirdymor. Ymhlith agweddau pwysig eraill roedd cysondeb yn yr ymarfer ac ymgorffori'r Ddeddf ar draws Cymru a 'thrawsnewidiad system gyfan' a yrrir gan arweinyddiaeth sy'n ffocysu ar werthfawrogi'r gweithlu.

Myfyrdodau wrth derfynu

- 4.17 Bydd cam nesaf yr astudiaeth (o Ionawr 2021 ymlaen) yn clywed yn helaeth gan yr holl ddefnyddwyr gwasanaeth, y gofalwyr, teuluoedd a'r cymunedau i sicrhau ein bod yn darparu cydbwysedd yn erbyn safbwyntiau'r gweithlu.
- 4.18 Mae'r Ddeddf yn amlwg wedi cyfreithloni newid, ac wedi bod yn rym cataleiddiol yn natblygiad y gwasanaethau cymdeithasol, a chysylltiadau awdurdodau lleol â phartneriaid allweddol ym maes iechyd, y sector gwirfoddol a'r sector annibynnol. Bedair blynedd ar ôl i'r Ddeddf ddod i rym, mae cryn dystiolaeth o'r gwahaniaeth a wnaed, ond hefyd o ran y gwahaniaeth sydd eto i'w wneud. Mae'n bwysig

cydnabod, er bod gweithredu'r Ddeddf yn daith sy'n dal i fynd ymlaen, ei bod hefyd yn gyfraith.

Cyfeiriadau

Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2011) *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. 2nd edn (2^{il} argraffiad) . Los Angeles: Sage Publications.

Merriam, S. (2009) *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. John Wiley & Sons: San Francisco.

Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research and evaluation and methods* (3rd ed.). Beverly Hills, CA: Sage.

Moore G., Audrey, S., Barker, M., Bond, L., Bonell, C., Hardeman, W., et al. (2015) '[Process evaluation of complex interventions](#): Medical Research Council guidance' *BMJ*,;350 :h1258.

Patton, M. (2018) *Principles-Focused Evaluation*, The Guilford Press, Llundain/London.